

Vii

LOP

NR. 3 - 2023 - ÅRGANG 78

Tidenes trygdeoppgjør

Tema: "Bo trygt hjemme" reformen

Viktig med interessepolitikk

Medlemsblad for Landsforbundet for offentlige pensjonister, LOP, som er landets eldste og nest største pensjonistorganisasjon.

LOP er uavhengig, partipolitisk og livssynsmessig nøytral.

Utkommer 4 ganger årlig
ISS 1890-3398
Opplag: 10.000

Frist for nr. 4 - 2023: 15. november 2023

Signerte artikler står for skribentens egne meninger.
Ettertrykk tillatt med kildehenvisning.

Forsidebilde og illustrasjonsfoto: Bigstockphoto

INNHOOLD

Rapport fra sentralstyret	s. 5
Uakseptable skatteforslag	s. 6
Viktig med interessepolitikk	s. 8
En bærekraftig boligpolitikk?	s. 10
Seniorene - hjelper med det meste	s. 12
Roman - livet på sykehjem	s. 16
Nytt fra lokallagene	s. 20
Kryssord	s. 30

SEKRETARIAT

Postadresse:
Postboks 601 Sentrum, 0106 Oslo

Besøksadresse:
Torggata 15, 0181 Oslo

Daglig leder: Wenche Sandlie
22 42 22 55
post@lop.no
www.lop.no
Kontortid: man–fre 09.00–15.00

SENTRALSTYRET

Styreleder
Rannveig Bærheim
48 14 67 37
ranveig.berheim@lyse.net

Nestleder:
Nils Mæhle
90 92 26 73
nils.mahle@outlook.com

Styremedlemmer:
Turid Mæhre Olsen
92 45 65 68
turid.arna.olsen@hotmail.com

Turid Schüller Sølland
95 96 08 07
tu.sc.so@gmail.com

Kjell Bugge
90 96 30 58
kjell.bugge@live.no

Jeanne Billehaug
95 20 60 26
jeanneb@online.no

Torhild Larsen
95 81 88 37
torhill2@online.no

Varamedlemmer:
Berit Lånke
91 84 59 95
berit.lanke@gmail.com

Ragna Berget Jørgensen
97 75 61 44
rbergetj@online.no

Gunnstein Emmerhoff
99 32 59 67
gunnstein.emmerhoff@lyse.net

Sylvia Labugt
90 10 39 58
sylvia.labugt@gmail.com

PENSJONSUTVALGET
Rannveig Bærheim
48 14 67 37
ranveig.berheim@lyse.net

HELSE- OG VELFERDSUTVALGET

Jeanne Billehaug
95 20 60 26
jeanneb@online.no

KURS-KONTAKT-KONFERANSEUTVALGET

Turid Mæhre Olsen
924 56 568
turid.arna.olsen@hotmail.com

VERVEKOMITEEN

Nils Mæhle
90 92 26 73
nils.mahle@outlook.com

KOMITE FOR INFORMASJON OG OMDØMMEBYGGING

Torhild Larsen
95 81 88 37
torhill2@online.no

KOMITE FOR ELDRERÅDSARBEID

Ragna Berget Jørgensen
97 75 61 44
rbergetj@online.no

REDAKTØR

Margaretha Hamrin
95 23 21 31
mgh@hamrin.no

TIDENES TRYGDEOPPGJØR

Gode LOPère,

LOP er fornøyd med trygdeoppgjøret i år. Rammen ble eksakt lik det organisasjonene krevde:

- Gjennomsnitt av forventet lønns- og prisvekst
- Korreksjon for lønns- og prisvekst i 2022
- Lik prosentvis økning på 8,54% for alle
- Ingen omfordeling av rammen

Som alltid er LOP opptatt av at det skal være lik prosentvis økning i pensjonene, og at omfordelingen skjer via skatteseddelen. De med lave pensjoner betaler ingen eller svært liten skatt, mens de med høye pensjoner, ingen gjeld, og litt penger på bok, gjerne betaler over 40 prosent i skatt. Vi kan være med på at minstepensjonistene skal få et ekstra løft, men ikke ved å omfordele på trygdebudsjettet. Det må i tilfelle være ved ekstra bevilgning over statsbudsjettet.

LOP kan aldri forhandle ned pensjonen!

STATSBUDSJETTET

LOP hadde levert krav om mange gode saker til statsbudsjettet for 2024. Etter som drøftingene gikk fram, ble organisasjonene bedt om å prioritere tre saker som skulle følge prosessen videre. Vi hadde håpet å bli enige alle fire, men på grunn av landsmøtet til Pensjonistforbundet, var de litt seint ute med å lansere sine krav. Senior Norge, Forsvarets seniorforbund og LOP samarbeidet og leverte sine krav.

1. Styrking av kommunesektoren (dette fordi det meste av eldrepolitikken utformes i kommunene).
2. Ressurser til opplæring og arbeid i elderrådene.
3. Sykelønn for arbeidstakere over 67 år.

Vi mener at eldre arbeidstakere skal få sykepenger på lik linje med yngre. Dagens regler er diskriminering av eldre arbeidstakere, og tvinger dem ut av arbeidslivet før de er klar for det. Eventuelt at de går tilbake i jobb etter skade og sykdom før de bør.

NORGE TRENGER FLERE HENDER

La oss ta vare på eldre arbeidstakere ved å gi dem de rettighetene de har krav på enten det gjelder sykelønn eller fjerne rigide samordningsregler som reduserer tjenestepensjonen.

Rannveig Bærheim
Leder i sentralstyret i LOP

Vel overstått sommer. Og nå kommer en høst som vi skal ta godt i bruk.

Det kan ikke gjentas for ofte at pensjonister trenger å stå sammen, for slik blir pensjonistene som gruppe sterkere. Det er viktig å stå sammen om å kjempe for pensjon, helse og velferd.

Sentralt vil jeg trekke frem Sentralstyret med leder og nestleder i spissen, Pensjonsutvalget, Helse- og velferdsutvalget og daglig leder som de mest sentrale verktøyene LOP har til rådighet. Lokalt er det lokallagene og elderrådene som er de viktigste verktøy for å synliggjøre og sette pensjonistenes økonomi, helse og velferd på dagorden. I tillegg er det i lokallagene planlagt mange spennende og interessante aktiviteter utover høsten, aktiviteter som samler medlemmer til gode samvær.

Som nestleder Nils Mæhle skriver om i dette nummer av Vi i LOP har LOP etablert et prosjekt som skal se på utfordringer LOP for tiden står i og mulige løsninger. For LOP er dette et prosjekt som gir mulighet til å foreslå endringer og en utviklingsvei som vil være positiv for LOP som en interesseorganisasjon.

Medlemskontingenten er LOPs hovedinntektskilde, derfor er det helt avgjørende for LOP som organisasjon at denne betales. Så her kommer en vennlig påminnelse om å betale medlemskontingenten for de av dere som ikke har gjort det. I tillegg er det også viktig at dere alle reklamerer for LOP og forsøker å verve flere medlemmer.

Høstens viktige oppgaver for daglig leder er blant annet å søke om momskompensasjon og å søke om statsstøtte. Statsstøtten henger sammen med antall betalte medlemmer, så det tydeliggjør enda sterkere hvor viktig det er med flere medlemmer for LOP.

Med ønsker om en god og aktiv høst!

Wenche Sandlie
Daglig leder LOP

LOP HAR SAMARBEID MED:

- Norsk Sykepleierforbund
- Skolelederforbundet
- Meteorologisk Institutt
- Presteforeningen
- Norsk Radiografforbund

Rapport

frå sentralstyrets arbeid

Lops sentralstyre, fra venstre: Gunnstein Emmerhoff, Nils Mæhle, Torhild Larsen, Rannveig Bærheim, Einar Størkersen, Turid Sølland, Turid Mæhre Olsen, Ragna Berget Jørgensen, Kjell Bugge, Jeanne Billehaug og Berit Lånke.

DET STORE PROSJEKTET

LOP har førebuttt eit viktig utviklingsprosjekt om utfordringar i dag, i åra framover, og ikkje minst løysingar, jf rapporten min i siste nr av medlemsbladet (side 5). No går LOP eit steg vidare, og då med konkret oppstart. Sjølv prosjektgruppa har slik samansetjing: Kjell Bugge, Gunnstein Emmerhoff, Kari Kjenndalen og Sylvia Labugt. LOP har engasjert Åge Rosnes som prosjektleiar. Åge har ein omfattande fagleg og politisk bakgrunn, m.a. som statssekretær i Kunnskapsdepartementet. Han er i dag leiar i LOP Bergen og omland.

Prosjektarbeidet skal munna ut i ei overordna sak på landsmøtet 2024. Eit førebels utkast skal leggast fram for sentralstyret tidleg i 2024. Medlemene i prosjektgruppa og prosjektleiar vil i arbeidet setja pris på innspel frå einskildmedlemer og lokallag.

Eg skal kort nemna nokre av punkta prosjektgruppa skal drøfta, vurderer og ikkje minst leggja fram forslag til løysingar:

- Tydeleggjere føremålet med LOP
- Organisasjonsstrukturen i LOP. Vedtektene. Behov for endring
- Administrasjonen i LOP. Dei administrative oppgåvene
- Samarbeid med dei tre andre interesseorganisasjonane for eldre

- Samarbeid med arbeidstakarorganisasjonar, t.d. gjennom avtalar, jf Unio
- Verving. Nasjonale og lokale tiltak
- Kursverksemd. Strategi og praksis
- Alle typar medium, inkludert medlemsbladet
- LOPs deltaking i elderråd

BERGEN SENIORKONFERANSE 2023

Bergen elderråd er stolt av denne konferansen, og eg må difor få lov til å nemna den. Eldrerådet er arrangør for 3. gongen, i år i praktisk samarbeid med Bergen sanitetsforening. Formelt samarbeider Bergen kommune og Høgskulen på Vestlandet om konferansen, som finn stad 18. oktober kl 1000 – 1500 på Kronstad i Bergen (studiestad Høgskulen på Vestlandet). Konferansen er open for alle, og har slike hovudtema:

- Demens i Noreg og i Bergen, utbreiing i dag og mot 2050. Kan vi bremsa auken? Korleis? Seniorforskar Bjørn Heine Strand, FHI
- Tannhelse og eldre. Professor Gunhild Strand, UiB
- Kvinnehelse med vekt på eldre. Hjarteskjdomar. Professor Eva Gerds, UiB

Nils Mæhle
Nestleiar i sentralstyret i LOP

Høringsvar fra LOP:

UAKSEPTABLE SKATTEFORSLAG

LOPs rolle som «vaktbikkje» for pensjonister med offentlig tjenstepensjon ivaretas blant annet gjennom å være aktive med høringsinnspill og reaksjoner i saker som angår oss som pensjonister. I *NOU 2020: Et helhetlig skattesystem* foreslår det nedsatte skatteutvalget en rekke tiltak som LOP mener spesielt ville rammet økonomien til landets pensjonister. Her kan du lese hele høringsvaret fra LOP.

LOP registrerer nok en gang at pensjonistene skal straffes økonomisk. Oppsparte midler skal tilbakeføres via skatteseddelen til fellesskapet, arvinger må nok en gang betale arveavgift på penger vi har arvet, betalt arveavgift på, og formuesskatt av i alle år.

Vi har vært opptatt av å sikre egen alderdom gjennom å satse på å investere i egen bolig, pensjonssparing og avsetning til fonds.

I tiåret mellom 2011 (pensjonsreformen) og 2021 ble pensjonene stadig mindre verd. I gjennomsnitt ble kjøpekraften redusert med 0,4% hvert av årene, mens yrkesaktive fikk en bedring i kjøpekraften i gjennomsnitt med 0,3%.

LOP har regnet ut at en pensjonist med kr 300 000 i pensjon i 2011, har hatt et akkumulert tap på tilsvarende beløp etter pensjonsreformen. (Reduksjon med 0,75% av lønnsveksten hvert år).

Allerede før høringen har de fleste pensjonistene fått en skatteskjerpelse i 2023, mange med opp til 5%. Den sterke prisøkningen på nødvendige varer og tjenester, drivstoff og strøm, har gjort at mange eldre og uføre strever med å få endene til å møtes.

Nei til økt trygdeavgift på pensjoner og redusert trygdeavgift for arbeidsinntekter

Skatteutvalget foreslår at trygdeavgiften for pensjonsinntekter øker fra 5,1 til 6,5%, og at trygdeavgiften på lønn reduseres fra 8 til 7%. Dagens pensjonister har gjennom et langt yrkesliv bidratt med høye skatter og trygdeavgifter. Lavere trygdeavgift har vært begrunnet med at de har bidratt til å finansiere sin pensjon gjennom hele yrkeslivet, og at pensjon ikke er en pensjonsgivende inntekt. LOP kan derfor ikke se at det er noen grunn til at pensjonistene i større grad skal finansiere folketrygdens pensjoner og andre trygder. Det virker som om skatteutvalget har tro på at dette skal gi økte insentiver til å stå lenger i jobb. Hva med

dagens pensjonister som ikke lenger har mulighet til å bidra i yrkeslivet?

Nei til forslaget om ny skatt på egen bolig basert på antatt leieverdi

LOP mener at skattelegging av fordelen ved å bo i egen bolig vil gå spesielt ut over eldre og uføre. Skatteutvalget foreslår at beskatning av bolig bør økes, det foreslås en ny boligslett basert på en beregnet leieverdi av egen bolig når eieren benytter eiendommen selv (primærbolig). Leieverdien anslås til 1% av markedsverdi og foreslås skattelagt med 22%, en forutsetning er at gjeldsrenter kommer til fradrag.

I tiden etter 2. verdenskrig har det vært et sentralt mål at flest mulig kan eie egen bolig, og det har vært et bevisst politisk valg å særbehandle boliger som skatteobjekt. For mange eldre er boligen skatteytens eneste formuesobjekt. Boligen er ofte nedbetalt, og den kan bidra til at man kan bo der og slippe å flytte. Eldre har gjerne ikke gjeldsrenter å trekke fra på skatten, problemet er at mange ikke har likvide midler til å betale skatten av lave pensjonsinntekter. I store byer vil markedsverdien av boliger ofte være høy, denne skatten vil derfor ramme svært ulikt avhengig av hvor man bor i landet.

Nei til trippel beskatning av folks bolig

LOP er bekymret for eldre, særlig enslige etterlatte, som sitter med egen bolig, og som kan bli nødt til å selge. Det samme gjelder også fritidsboliger, mange eldre har gamle hytter der de kan tilbringe mer tid og få økt trivsel. En fordelsbeskatning kan forårsake at de må gi fra seg hytta. Mange kommuner med hyttebebyggelse har også høy eiendomsskatt på fritidseiendommer.

Nei til arveskatt på formue for gjenlevende ektefeller
Skatteutvalget mener at effektivitet og omfordeling forsvarer en egen skatt på formue, men foreslår et noe høyere bunnfradrag. Utvalget mener at skatt på arv har bedre fordelingsvirkninger enn annen skatt. Skatteutvalget mener også at kommunene fortsatt kan bruke eiendomsskatt som del av inntektsgrunnlaget. LOP mener at forslagene til beskatning av bolig blir altfor høy, og at den slår spesielt dårlig ut for eldre med nedbetalte boliger.

LOP mener at det ikke bør være arveskatt på felles bolig og annen formue dersom en av ektefellene dør. Dette for at det skal være mulig å bo i egen bolig etter at en blir alene. Jfr «Bo trygt hjemme» satsningen. LOP er prinsipielt imot at det skal betales arveavgift på felles ervervede midler. Skatteutvalget foreslår at arveavgiften skal være fra første krone. Dette skaper urimelige utgifter for etterlatte. Dersom arveavgift skal erstatte deler av formuesskatten til etterlatte barn og andre arvinger, bør det uansett være et skattefritt fribeløp før arveskatten trer i kraft.

Nei til økt matvareoms fra 15% - 25%

Skatteutvalget foreslår å øke matvareomsen, men foreslår kompensasjon i form av økt barnetrygd, bostøtte og studiestøtte. Dette er ordninger som eldre ikke kan nyttiggjøre seg. Forslagene fra skatteutvalget vil etter våre beregninger gi økt skattebyrde for alle pensjonistene (3% – 5%), og klart sterkere utslag enn for den yrkesaktive befolkningen som får redusert trygdeavgift og skattelettelse på arbeidsinntekt.

LOP ber derfor om at forslaget fra skatteutvalget konsekvensvurderes og revurderes.

HYGGELIGE LOKALLAG

Som medlem i et av våre lokallag får du tilbud om hyggelige treff med nyttige temaer, og et godt og hyggelig sosialt miljø. Du får også tilbud om turer både i og utenfor Norge. Medlemskap i LOP gir deg mulighet til å knytte nye kontakter, og kanskje også gjenoppta noen gamle bekjentskaper.

FLOTT MEDLEMSBLAD

Som medlem i LOP mottar du medlemsbladet «Vi i LOP» 4 ganger året. Her finner du mye godt og nyttig stoff for den offentlige pensjonisten. Innholdet i bladet spenner fra pensjonsfaglige artikler, nyheter om tilbud for eldre, helse relatert stoff for seniorer og også en del hyggelige sosiale innslag.

Viktigere enn noen gang med

en aktiv

INTERESSEPOLITIKK

Resultatene fra lokalvalget 2023 er klare og i disse dager forhandles det om posisjoner i råd og utvalg rundt omkring i landet. Og det er mye å ta tak i for nye folkevalgte. En stadig mer presset kommuneøkonomi kan raskt tvinge fram vanskelige prioriteringer og upopulære beslutninger. Da er det viktig at en aktiv interessepolitikk på de eldres vegne både blir ivaretatt, men også styrket.

NYE ELDRERÅD SKAL VELGES

I forbindelse med lokalvalget skal det også velges nye eldreråd i kommuner og fylker. LOP er en av organisasjonene som har rett til å foreslå kandidater til eldrerådene rundt om i landet vårt, og her er vi aktive.

Eldreombudet ble, mot store protester, lagt ned denne sommeren. Etter å ha blitt opprettet av et enstemmig Storting i 2020 besluttet nåværende regjering å legge ned denne funksjonen. Dette førte til negative reaksjoner fra mange hold, men beslutningen ble likevel opprettholdt. Når landet nå har mistet sitt eldreombud, vil eldrerådene ha en enda viktigere rolle i forhold til å ivareta de eldres interesser.

KOMMUNEØKONOMI UNDER PRESS

På side 10 i denne utgaven kan du lese om myndighetenes omlegging fra det å satse på sykehjemsutbygging til det å få flest mulig til å bo hjemme lengst mulig. For å få

til dette vil det kreves mye av kommunene i form av opprusting og organisering av hjemmetjenestene. På side 12 kan du lese om hvordan en slik omlegging også vil skape behov for flere tjenester i hjemmet, tjenester som ofte kommer i det «svarte» markedet. Vårt eksempel fra det interkommunale avfallsselskapet ROAF viser at både eldreråd og kommunestyre må være mer våkne og klare å tenke helhetlig når mantraet nå blir at alle skal bo hjemme.

PÅDRIVERROLLEN

I tillegg til å være «vaktbikkje» for pensjonsrettighetene til pensjonister fra offentlig sektor er LOP også en aktiv pådriver i en rekke saker som gjelder oss seniorer. Vi bruker vår posisjon som offentlig høringsinstans til å fremme og synliggjøre saker som fører til en bedre eldrepolitikk. Et eksempel på dette er LOPs pådriverrolle gjennom mange år for å få satt bedre tannhelse for eldre på agendaen.

I tillegg til å være «vaktbikkje» for pensjonsrettighetene til pensjonister fra offentlig sektor, er LOP også en aktiv pådriver i en rekke saker som gjelder oss seniorer. Vi bruker vår posisjon som offentlig høringsinstans til å fremme og synliggjøre saker som fører til en bedre eldrepolitikk.

I august i fjor ble det endelig utnevnt et offentlig utvalg som skal se på en fremtidig utvidelse av den offentlige tannhelsetjenesten. LOP, ved Kari Kjenndalen, er representert i utvalget som har fått i oppdrag å utarbeide og vurdere forslag som kan sikre at tannhelsetjenestene blir likestilt med andre helsetjenester. Arbeidet i dette utvalget om tannhelse skal lede frem til en Norsk Offentlig Utredning (NOU), og utvalget har fått i oppdrag å levere sin endelige rapport innen utgangen av juni 2024.

EN AKTIV INTERESSEPOLITIKK

LOP har også satt mange uheldige sider ved pensjonsreformen som kom i 2011 på agendaen. Vi har fokusert på «samordningsfella» som spesielt rammer oss som er pensjonister fra offentlig sektor. Vi har også satt mye søkelys på underreguleringen av pensjoner, noe som i flere år har ført til en reell nedgang i kjøpekraften for pensjonistene. LOP har drøftingsrett

i tryggedrøftelsene og deltar aktiv ved å fremme krav på vegne av alle landets pensjonister fra offentlig sektor. Vi har tatt en aktiv rolle her, og sørget for at vårt budskap har blitt fremmet i disse drøftelsene gjennom mange år. Vi tror ikke vi tar munnen for full ved å si at LOPs aktive pådriverrolle har vært med å bidra til det gode trygdeoppgjøret vi fikk i år.

LOP teller i dag over 11 000 medlemmer, men potensialet er langt større. Ved å bli medlem i LOP bidrar du til å støtte arbeidet med å fremme interessene til de offentlige pensjonistene ved trygdeoppgjørene, samt en rekke andre eldrepolitiske saker. Et sterkt LOP er viktig for å kunne drive en aktiv interessepolitikk. Årets trygdeoppgjør viser at det nytter å gjøre en innsats, selv om det krever både lang tid og mye tålmodighet. Med alle utfordringer som ligger foran beslutningstakere de kommende årene, både lokalt og nasjonalt, er det viktigere enn noen gang at «vaktbikkja» er på plass.

FAGUTVALG

LOP har et Pensjonsutvalg og et Helse- og velferdsutvalg som setter seg grundig inn i de sakene som kommer fra regjering og Storting. Høringsuttalelser blir utarbeidet på de områdene som angår oss som pensjonister, og vi deltar i relevante møter. Utvalgene i LOP danner grunnlag for at vår stemme blir hørt der det trengs!

GRATIS RÅDGIVNING

Våre spesialrådgivere gir gratis bistand og personlig hjelp til medlemmene våre i saker som gjelder pensjon, samt konfidensiell bistand i saker som berører fremtidsfullmakter, testamenter, arv, skifte og booppgjør. Les mer om dette tilbudet til våre medlemmer på side 32.

En bærekraftig *BOLIGPOLITIKK?*

Det å bo handler ikke bare om å ha tak over hodet. Det handler også om tilhørighet, både til et sted, men også emosjonell og sosial tilhørighet.

I slutten av juni la regjeringen fram en stortingsmelding med eldreformen "*Bo trygt hjemme*". Mye har endret seg på få år. I valgkampen i 2009 kom daværende daværende Ap-leder og statsminister Jens Stoltenberg med et løfte om «full sykehjemsdekning». Dagens regjering har lagt bort dette begrepet og erstattet det med «å bo i egen bolig lengst mulig».

Forskjell på by og land

Et hovedtrekk blant eldre personer i tettbygde strøk er at de flytter fra enebolig til leilighet, og at de ønsker å eie selv, og ikke leie. I aldersgruppen 60 – 75 år har andelen som gjør en slik flytting hatt stor økning de siste årene. I undersøkelser oppgis det at man flytter til leilighet med tanke på alderdommen, og at man ønsker å opprettholde både god økonomi og selvhjelpenhet.

Eldre som bor i spredtbygde kommuner flytter i mindre grad. Dette henger særlig sammen med to faktorer. *For det første* er det gjerne et lite utvalg av lettstelte leiligheter i spredtbygde kommuner. *For det andre* er ofte eneboligen de bor i verdt så lite at det ikke er mulig å kjøpe seg en leilighet for summen de ville fått for eneboligen sin. Et eksempel er Bjørnefjorden kommune der mer enn 60 prosent av befolkningen over 60 år bor i enebolig. Gjennomsnittsprisen for en enebolig i denne kommunen er ca. 2 millioner, en pris som altså ikke rekker til kjøp av leilighet. I tillegg kommer faktorer som skifte av bomiljø, gode naboer osv. I den grad eldre i spredtbygde strøk flytter, er det gjerne en flytting tilbake

til hjemstedet sitt, og da til et hus på landet. Dette har overrasket boligforskere som peker på at det ofte er stort press på hjemmetjenestene på disse stedene. Dette igjen henger sammen med store avstander, som fører til at mye tid i hjemmetjenestene brukes til bilkjøring. Det har til og med blitt reist spørsmål om eldre som bor avsides skal måtte betale mer for tjenestene de får.

Ønsker som de fleste har

Jo eldre vi blir, jo mer blir boligen vår en sentral del av livet. Vi tilbringer ofte mer tid i boligen, og på den måten blir boligen mer viktig for oss enn den kanskje har vært i tidligere livsfaser. *En* ting som er viktig for alle eldre som blir spurt i ulike boligundersøkelser er kort avstand til butikk, apotek, legekantor og gjerne en kafe. Dette svarer respondentene uansett om de bor i byen eller på landet.

Kanskje må det mye mer nytenkning til? I SINTEF-rapporten «Bo hele livet» presenteres ulike flergenerasjonskonsepter fra inn- og utland. Større fokus på fellesarenaer i nærområder, både ute og inne, er viktige faktorer her. Men forskerne sier også at det er behov for flere forsøk for å høste erfaringer med slike nye bo-konsepter.

Stortinget skal behandle den nye reformen "*Bo trygt hjemme*" denne høsten. Da får vi svaret på hvor mye nytenkning som i praksis vil komme inn i dette arbeidet, og om man klarer å finne gode løsninger, særlig for alle dem som bor i mer spredtbygde kommuner.

Kort avstand til **butikk, apotek, legekantor** og gjerne en **kafe** er viktig når man blir eldre. Det gjelder **uansett** om man bor i byen eller på landet.

EU-direktiv om energioppgradering - hvordan vil det slå ut?

Regjeringen vil løse store deler av framtidens omsorgsutfordringer med at alle skal bo hjemme så lenge som mulig. Men et nytt EU-direktiv som pålegger huseiere å energioppgradere boligene sine kan gjøre dette svært vanskelig for eldre personer som er bosatt i mindre sentrale strøk.

EU vedtok det reviderte bygningsdirektivet i midten av mars 2023 og det endelige direktivet er forventet å være klart i løpet av dette året. Direktivet blir også gjeldende i Norge gjennom EØS-avtalen.

Foreningen Huseiernes landsforbund har regnet ut at det å oppgradere en enebolig etter nye EU-regler kan koste rundt en million kroner. Mange eldre som bor i mindre sentrale strøk har eneboliger med en salgsverdi på under to millioner kroner, og med kun pensjonen som inntekt sier det seg selv at disse kravene blir umulige å innfri. Huseiernes landsforbund har tidligere uttalt at det kan antas at de første boligene som det blir stilt krav til om energioppgradering er husene som ble bygget rett før og etter andre verdenskrig. Og det er nettopp disse husene som mange pensjonister i utkantstrøk bor i.

Kostnadene for å bo i egen bolig har økt med hele 18 prosent på ett år, og det forventes at økningen fortsetter med ytterligere 16 prosent neste år. Dette utgjør allerede flere tusen kroner i måneden for en vanlig enebolig. Huseiernes landsforbund sier at det ikke kan være slik at det å måtte energioppgradere boligen sin fører til at folk ikke har råd til å bli boende. De etterlyser derfor kraftfulle tilskuddsordninger for energieffektivisering. Dette direktivet vil også føre til en svært stor etterspørsel etter kvalifiserte håndverkere, dermed forventes det også at prisene på håndverkertjenester vil presses opp.

Regjeringen på sin side er ikke enige i tolkningen fra Huseiernes landsforbund. Regjeringen har i intervjuer om dette temaet påpekt at man ikke vet hvordan regelverket vil slå ut da det ofte kan skje store endringer i sluttprosessen av slike forhandlinger. Regjeringen påpeker også at det vil gjøres en grundig vurdering av behovet for tilpasning til norske forhold.

Ingen jobb er for liten:

SENIORENE HJELPER MED DET MESTE

Antallet eldre over 80 år kommer til å tredobles de neste 30 årene anslår Statistisk sentralbyrå. Samtidig er myndighetenes budskap at flest mulig skal bo hjemme lengst mulig. Det vil skape behov for en rekke tjenester som ikke kan kjøpes hos vanlige bedrifter.

Tekst: Margaretha Hamrin

Konseptet **Seniorene** kobler arbeidsglade pensjonister med privatpersoner, borettslag og andre aktører som trenger å få utført arbeidsoppgaver. Mange arbeidsoppgaver er ofte for små eller uinteressante for «vanlige bedrifter» til at de vil ta på seg denne typen oppgaver. Men for **Seniorene** er ingen jobb for liten.

De som er tilknyttet **Seniorene** kan hjelpe med det meste, men de er ikke faglærte. De gjør derfor arbeid man kan utføre uten spesiell fagkompetanse. Slike oppgaver kan være hagearbeid, vedlikehold og maling, montering av møbler, hjelpe med data/teknisk support og måking og salting. **Seniorene** utfører ikke tjenester som krever autorisasjon eller fagutdanning. Dette gjelder arbeid som må utføres av elektriker, rørlegger, advokat og lignende. De utfører heller ikke pleietjenester som helsepersonell bør utføre. **Seniorene** er organisert som et ideelt selskap, dette innebærer at eiere ikke kan ta ut overskudd og at et eventuelt overskudd skal gå til velledig formål og til å bygge selskapet. De som jobber

i selskapet velger selv hvor mye de ønsker å jobbe, og når man ønsker å jobbe. Man får regelmessig tilsendt aktuelle småjobber eller oppdrag og velger selv hvilke oppdrag man vil takke ja til.

Vi i LOP treffer Steinar Forsland og Agnar Holmedal fra **Seniorene** ute på oppdrag, denne dagen er det en hekk som skal klippes og hageavfall som skal kjøres bort. Steinar er leder for **Seniorene** på Nedre Romerike, og sammen med kona Marit Forsland administrerer han små og store oppdrag til **Senioren**s medlemmer i sitt distrikt. Etter å ha drevet eget firma innen elektrobransjen solgte Steinar seg ut da han rundet 66 år. Med flytting fra hus til leilighet gikk det første halvåret som pensjonist med til det praktiske rundt dette. Men etter hvert som leiligheten var ferdig og innredet kom tanken om at «jeg kan jo ikke bare sitte her». Helt tilfeldig kom Steinar over **Seniorene** som da kun fantes i Bergen, med Gudrun Jepsen som drivkraft. Det var da ingen planer om å utvide eller å bli landsdekkende.

“Mange av de som jobber i **Seniorene** har hatt kontorjobber og stillesittende yrker. Nå nyter de å kunne bruke kroppen så vel som hodet på små og store oppdrag.”

Men Steinar hadde et sterkt ønske om å forsøke dette konseptet på Romerike, og slik ble det. Snart hadde den nyoppstartede avdelingen på Romerike rundt 40 pensjonister som ønsket å bidra, og etter et år lå de på 40-45 oppdrag pr. måned. Nå er avdeling Romerike

Agnar Holmedal kom også over **Seniorene** helt tilfeldig. Faktisk var det kona som oppdaget dette konseptet forteller Agnar til *Vi i LOP*. Etter 40 år som togfører var Agnar pensjonist med ønske om å gjøre noe nyttig ut av dagene sine. Det er nødvendig med en viss fysikk for å kunne ta på seg oppdrag sier Agnar, og topplokket må også virke. Agnar bestemte seg for å gi konseptet noen ukers «prøvetid», og fant raskt ut at dette var noe han likte. Et drøyt år etter er han fremdeles ute på ukentlige oppdrag og er veldig fornøyd denne typen pensjonisttilværelse.

Steinar Forsland og Agnar Holmedal ute på oppdrag.

delt i to, en på øvre og en på nedre, samtidig som det også startes opp avdelinger flere andre steder i landet.

Både Steinar og Agnar erfarer at folk ofte har fått vite om **Seniorene** gjennom Facebook eller via «jungeltelegraf». Med avdelinger på 19 steder i Norge, og flere andre under planlegging, viser dette seg som et svært livskraftig konsept. Mange av de som jobber i **Seniorene** har hatt kontorjobber og stillesittende yrker. Nå nyter de å kunne bruke kroppen så vel som hodet på små og store oppdrag. For det er ikke bare privatpersoner som benytter **Senioren**s tjenester, også borettslag, sameier og bedrifter er på kundelisten. Akkurat nå holder et team på 4-5 stykker på med maling av en 4-mannsbolig forteller Steinar, i tillegg har vi nå et borettslag der et helt område hogges for trær av et arbeidslag fra **Seniorene**. Ellers er det mye maling av hus og beising av terrasser. Flere av **seniorene** har tatt kurs både i oppsett av stillas og i bruk av lift, så sikkerheten er på plass. Av privatpersoner er nok over 50 prosent av kundene eldre anslår Steinar, og mange av dem bor alene. Men vi har kunder i alle aldre, folk som setter pris på å kunne sette bort litt praktisk arbeid til en hyggelig senior, og der man vet at alt foregår i ryddige og lovlige former.

Myndighetens mål er at vi skal bo hjemme lengst mulig, det krever en helhetlig tankegang som inkluderer alle områder av det å bo. På neste side kan du lese om hvordan nye digitale løsninger kan gjøre livet vanskeligere for dem som trenger hjelp aller mest.

Økende digitalisering

MYE Å TA TAK I FOR NYE ELDRERÅD

Med nedleggelsen av eldreombudet har eldrerådene rundt omkring i landet fått en enda sterkere ombudsrolle. Å «være på ballen» vil bli viktigere enn noen gang. Spesielt gjelder dette på området digitalisering der nye løsninger skaper vanskeligheter som ingen tilsynelatende har tenkt på.

Tekst: Margaretha Hamrin

Målet om «full sykehjemsdekning» er lagt bort og det nye mantraet er «bo trygt hjemme». De siste ti årene har over 200 sykehjem over hele landet blitt lagt ned og oppmerksomheten er rettet mot hva vi selv må gjøre for å sørge for at vi har aldersvennlige boliger. Dette fører også med seg et økende behov for hjelp til ulike tjenester i hjemmet. Hvordan vil det fungerer når stadig flere funksjoner digitaliseres samtidig som svært mange eldre er ikke-digitale?

Et eksempel på hvordan nye digitale systemer går ut over de som trenger hjelp aller mest er den nye digitale løsningen til det interkommunale selskapet ROAF (Romerike avfallsforedling). Innbyggerne på Romerike er nå tildelt en app som er knyttet mot Bank-ID. Her har man 12 årlige «klipp» på leveringer til avfallsstasjonen. Men hva med de som er ikke-digitale eller som ikke selv er i stand til å kjøre eller komme seg til avfallsstasjonen? Disse kan få et klippekort, og dette kan brukes av innehaver av kortet, eller av barn eller barnebarn av denne, opplyses det på selskapets nettsider.

Det er mange som bor alene, det er mange eldre som ikke har barn og barnebarn, eller som har disse langt unna. Når man ikke har noen til å hjelpe seg, kan det være naturlig å kjøpe nettopp en slik tjeneste som det å få kjørt bort avfallet sitt fra aktører som for eksempel Seniorene. Men selv om man har betalt for 12 årlige leveringer gjennom renovasjonsavgiften tillater ikke ROAF at innleid hjelp eller firma kan bruke klippekortet til den personen som trenger hjelp. I stedet må den som utfører hjelpen betale næringsavgift for avfallsleveringen, det igjen påfører den som kjøper hjelpen en stor ekstrakostnad. Dette er altså en kostnad

man får når man ikke har helse eller mulighet til å levere selv, og heller ikke har noen til å hjelpe seg.

Ser vi et **klassemessig** der ressursterke mennesker som sitter i styrer og råd, eller som har posisjoner og ansvar i selskaper, er fullstendig fremmede for situasjonen til de aller svakeste blant oss? Rambøll-rapporten IT i praksis 2022 viser at digitalt utenforskap spesielt rammer personer med lav inntekt og høy alder. Digitaliseringen av avfallslevering illustrerer dette poenget svært godt; her er det den som er helt alene, som ikke har noen til å hjelpe seg, som må ut med ekstra kostnader for en tjeneste de allerede har betalt for. Og man vet at den som er helt alene ofte også har dårligst råd.

Rådet for et **aldersvennlig Norge** påpeker i en ny rapport at det med regjeringens Bo trygt hjemme-reform, som kommer til politisk behandling i løpet av høsten, vil bli et mye større behov for kommersielle tjenester i hjemmet. Rådet mener derfor at det må oppmuntres til et hvitt marked for slike tjenester. Dette står i sterk motstrid til det vi ser i eksempelet fra interkommunale selskaper slik som ROAF, der digitalisering gjør det vanskeligere og dyrere for dem som trenger hjelpen mest.

Rådet for et aldersvennlig Norge påpeker også viktigheten av opplæring av eldreråd, og at dette vil ha stor betydning for å skape et aldersvennlig samfunn. Med de endringene som blir i befolkningssammensetningen vil mer av kommunenes tjenester angå eldre mennesker skriver rådet i sin rapport. Rådet mener også at loven om eldreråd i større grad må tydeliggjøre eldrerådernes ansvar for å gi råd til kommunestyrene om hvordan kommunene kan utvikles i en aldersvennlig retning.

“Rambøll-rapporten IT i praksis 2022 viser at digitalt utenforskap spesielt rammer personer med lav inntekt og høy alder.”

Bo trygt hjemme-reformen vil altså, som Rådet for et aldersvennlig Norge påpeker, føre til et stort behov for kjøp av tjenester i hjemmet. Det er en kjent problemstilling at veksten i nettopp slike tjenester lett kan utvikle seg til å bli et svart marked med dårlige lønns- og arbeidsvilkår.

ILO (den internasjonale arbeidsorganisasjonen) kom i 2011 med konvensjon nr 189 for å sikre gode arbeidsforhold for personer som utfører arbeid i andres hjem. Bakgrunnen for denne konvensjonen var nettopp at svært mange slike oppgaver i dag utføres på det svarte markedet. For eksempel anslår Arbeidstilsynet at 40 prosent av renhold i private norske hjem er ulovlig, og at eldre ofte er blant dem som kjøper disse tjenestene. Hvis vi går tilbake til det nevnte eksempelet med ROAF, skal det ikke stor fantasi til å se for seg at man betaler svart for en som kan lever avfall, og som kan utgi seg for å være barn eller barnebarn. For hvordan skal man kunne dokumentere slektskapsforhold ved levering av avfall? Dette har vi også spurt selskapet om, uten å få konkrete svar. Løsninger som dette kan anses å motarbeide innleid arbeid i lovlige former, og heller blir en oppmuntring for den som trenger å leie seg hjelp til

å ta det «lettvint og svart». Undersøkelser viser at eldre mennesker i svært liten grad forventer at samfunnet skal løse deres boligtilpasninger til alderdommen, men kanskje blir det behov for å rope litt høyere etterhvert som problemstillinger som dette dukker opp?

For å komme det svarte markedet til livs er det nå mange land i Europa som har innført en mulighet til å kjøpe tjenester i hjemmet subsidiert av staten. Det er for å sikre at slike tjenester, som er i stor vekst, ikke utvikler seg til å bli et gedigent svart marked med alle de problemene dette fører med seg for både arbeidstakere og samfunnet. I flere land er ordningen med «service vouchers», som er en type tjenestekuponger, prøvd ut med svært gode resultater. Disse kupongene er en forenkling for alle som kjøper og selger tjenester i hjemmet ved at lønn, skatt og sosiale utgifter allerede er ivarettatt.

Både statlige og kommunale myndigheter har mye å gripe fatt i når det nye mantraet er at alle skal bo hjemme. Det samme gjelder eldrerådene rundt omkring i landet som nå har en enda viktigere rolle som «vaktbikkje» for de eldres sak nå som eldreombudet er lagt ned. Det er bare for nye eldrerådsmedlemmer å brette opp ermene!

“Bo trygt hjemme-reformen vil føre til et stort behov for kjøp av tjenester i hjemmet. Det er en kjent problemstilling at veksten i nettopp slike tjenester lett kan utvikle seg til å bli et svart marked med dårlige lønns- og arbeidsvilkår”.

Roman med aktuell tematikk: LIVET PÅ SYKEHJEM

Politikere og pårørende vil gi de gamle og døende et verdig liv på sykehjem, men får det ikke til. Trenger vi et ungdomsopprør hvor tenåringer inspiserer sykehjemmene sammen med TV-team, henter besteforeldrene hjem på «avrusing» og gir de hjemmelaget mat og en verdig død? Det spørsmålet stiller Arne Selvik som har skrevet roman om livet på sykehjem.

Foto: Eivind Senneset

Arne Selvik retter sitt kritiske blikk mot styringssvikt i pleiesektoren og næringslivets korrupte nettverk. Samtidig skriver han med et humoristisk skråblikk på mennesker og miljøer som han har studert på nært hold i en mannsalder.

Å skrive denne romanen var også en måte å få ut et raseri på sier Arne Selvik til Vi i LOP. Jeg vet at mange har langt mer positive opplevelser av sykehjemstilværelsen, men for meg var opplevelsen av et trist og forferdelig liv overveldende. Å besøke mine foreldre ble noe jeg gruet meg til. Opplevelsen av at dette ikke var noe hjem, kun et venterom før døden. Det toppet seg da min far forsvant fra sykehjemmet uten at noen av de ansatte hadde oppdaget det. Han gikk fra sykehjemmet til huset der han hadde bodd i over femti år, og ble sluppet inn av en leietaker som ikke var klar over at han ikke var beboer der lengre. Dagen etter ble han funnet av min bror, liggende på det kalde loftet.

Etter denne episoden skrev Selvik umiddelbart brev til styreren på sykehjemmet, med kopi til kommunaldirektøren og til ordføreren.

Gjennom et langt yrkesliv har Selvik skrevet mye faglitteratur, både alene og sammen med andre. I omtalen av boken sier Selvik at *de første tankene om det jeg skriver kom da foreldrene mine var beboere og pasienter på sykehjem. Jeg ble opptatt av døden, måten å dø på og huset de var kommet til for å dø.*

Arne er også opptatt av den utstrakte bruken av beroligende medikamenter i sykehjemmene, en tematikk som også belyses gjennom handlingen i romanen.

“Det er ingen tvil om at det må mye mer **nyskaping og innovasjon** til enn det som for eksempel har blitt presentert i ulike offentlige utredninger”.

- Det var kona mi som penset meg inn på tanken om å skrive en roman om dette temaet sier Selvik til Vi i LOP. Jeg jobbet tidligere et par år som kommunaldirektør, har arbeidet mye med lederutvikling i tilknytning til Solstadprogrammet og har vært ganske mye «ute i felten»

og sett ulike sider av det helse- og omsorgstilbudet vi har. Det var nok kombinasjonen av et sterkt engasjement som ble utløst av opplevelsene med mine foreldre på sykehjem og kunnskap om hvordan dette ser ut fra forvaltningens side som fikk meg til å tenke videre i

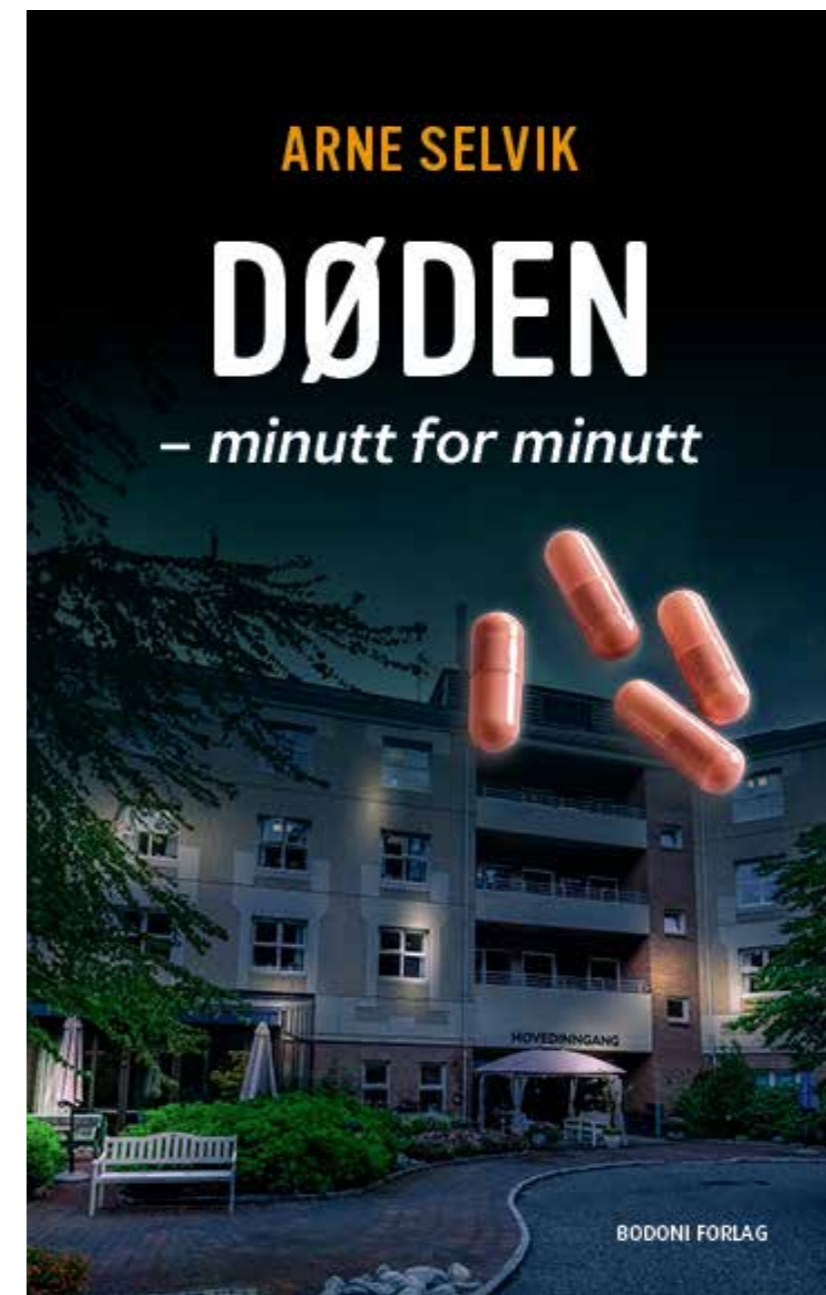
retning av roman. Det ble viktig å få fortelle denne historien om mine foreldre og deres siste år på sykehjemmet. Romanformen ble en fin måte å både formidle historien på, samt å bruke egen kunnskap og erfaringer til å lage en ramme rundt historien med et persongalleri og handling som også befinner seg utenfor sykehjemmet. Og når koronapandemien plutselig inntraff fikk jeg tid og rom til å virkeliggjøre tanken om å skrive denne romanen.

I persongalleriet finner vi blant annet Borghild som er ansatt på det oppdiktede sykehjemmet Sølvtonet. Vi får innblikk i hennes forhold til beboerne og lederne sine, i problematikken rundt travelhet, utbrenthet blant de ansatte og ikke minst i bruken av beroligende medikamenter som skrives ut til beboerne.

Vi i LOP spør Selvik hvilke tanker han gjør seg nå som antallet eldre øker år for år og behovet for å finne gode løsninger er stort.

- Jeg tror at en nøkkel her er gode boformer som kombinerer omsorg og nærhet til tjenester og tilbud. En aktuell modell er leieprinsippet, slik at så mange som mulig kan få tilgang til slike boformer. Det er ingen tvil om at det må mye mer nyskaping og innovasjon til enn det som for eksempel har blitt presentert i ulike offentlige utredninger.

Som samfunn må vi rett og slett klare å finne andre løsninger enn de tradisjonelle som vi har hatt til nå!

Har du sjekket opp VILKÅRENE FOR SENIORFORSIKRING?

Mange som går fra å være yrkesaktive til å bli pensjonister har hatt forsikringer gjennom arbeidsgiver. Det er svært viktig å sjekke hvilke forsikringsvilkår som blir gjeldende i det man slutter i jobben, slik at man ikke blir stående uten viktige forsikringer.

Tekst: Margaretha Hamrin

EGNE AVTALER GJENNOM FAGFORBUD

De fleste fagforbund har egne forsikringsordninger for medlemmer som blir pensjonister. Vilklårene for disse har variasjoner avhengig av hva de ulike forbundene har forhandlet fram, så her må man ta kontakt med fagforbundet sitt og sjekke hva som dekkes når man blir pensjonist. Som regel inneholder en slik forsikring reise- og innboforsikring og noen ganger også ulykkesforsikring.

SENIORAVTALER

Flere private selskaper har også forsikringsløsninger for pensjonister, «godt voksne» eller 70 + forsikringer. Her er det også variasjoner i avtlevilkårene og ofte får man ikke ulykkesforsikring etter fylte 70 år.

FRA HUS TIL LEILIGHET

Å bo i leilighet kan kreve andre forsikringshensyn enn det å bo i eget hus. Forsikringsselskapene får ofte spørsmål om hvem som står ansvarlig når det skjer ting

i en leilighet som påvirker naboene. For eksempel kan et brudd i vannledningen til oppvaskmaskinen i en leilighet føre til store skader i naboeligheter. Derfor er det viktig å ta rede på hvilke forsikringsordninger borettslaget har, og hva man selv bør forsikre seg mot. Et tips for alle som gjennom et langt liv har opparbeidet seg små og store eiendeler som man kanskje ikke kan klare å huske om det skulle oppstå brann eller innbrudd: Ta bilder av alt som ligger i skuffer og skap, på den måten vil du enklere kunne dokumentere tapet hvis ulykken skulle være ute.

REISEFORSIKRING

Som vi skrev i siste utgave av bladet er det mange som er vant til å forholde seg til reiseforsikringer som følger med kredittkortet man bruker. Men her er det viktig å være klar over at akkurat disse avtalene gir spesielt dårlig dekning for eldre personer. Men også hos mange forsikringsselskaper er det unntak for dekning av forverringer av «kjent eller underliggende» sykdom. Dette har ført til at folk har blitt påført kostnader helt

opp i millionklassen fordi forsikringsselskapet nekter å ta regningen når en underliggende sykdom har ført til kostnader for behandling i utlandet og eventuell hjemtransport. Antallet reisedager man har i løpet av et år påvirker også vilklårene for hva som dekkes. Derfor er det svært viktig å sjekke med selskapet der du har din reiseforsikring om hvilke vilkår som gjelder før du reiser til utlandet.

ALDERSDISKRIMINERING?

Regjeringen har gjort en utredning for å se på om forskjellene i forsikringsvilkår for eldre personer kan regnes som aldersdiskriminering. Her kom man fram til at forskjellene i forsikringsvilkår kan forsvares ut ifra at kostnadene i forbindelse med eldre personer på reise er en god del høyere enn for yngre aldersgrupper. Forbrukerrådet var enige i regjeringens konklusjon på dette området.

PENSJONIST I USA

I mange år har Norge hatt en særordning for dekning av utgifter til helsehjelp i USA for pensjonister, utsendte arbeidstakere og studenter. Denne særavtalen opphørte i september i fjor. Rettighetene du har til å få dekket utgifter etter folketrygdloven til nødvendige helsetjenester, er de samme som før. Men utgifter i forbindelse med sykdom i USA må du først dekke av egen lomme, og så søke Helfo om refusjon for dette i etterkant. Det er et vilkår for refusjon at man som pensjonist har vært medlem i folketrygden med rett til utvidet stønad til helsetjenester i til sammen minst ti år, inkludert minst fem år umiddelbart før pensjonen ble tatt ut.

Helfo anbefaler at man tegner en privat helseforsikring som dekker reiser til USA. Kostnadene for å tegne en slik forsikring dekkes ikke av Helfo.

De fleste fagforbund har egne forsikringsordninger for medlemmer som blir pensjonister. Den som har vært fagorganisert bør derfor sjekke pensjonistvilkårene på forsikringer hos forbundet sitt.

Molde og omegn LOP på Galleri S

Galleribesøk er alltid populært i Molde lokallag av LOP. Vårt favorittgalleri heter S og ligger et stykke utenfor byen, på Kleive. Den 4. mai tok vertskapet Sigmund og Paula Skaar imot 27 av oss. Kunstnere som var representert denne gangen var Elisabeth Werp, Carl Nesjar, Dagfinn Knudsen og Rolf Groven.

Rolf Groven er fra nabokommunen Fræna, nå Hustadvika kommune, og er kjent for sine provoserende politiske motiver. Denne gangen treffer vi et bilde vi kan si er en hyllest til kongeparet. En smilende dronning Sonja portretterer ektemannen kong Harald med sin glade latter, som vi nesten synes vi hører. Bildet ble gjenstand for stor begeistring. Sigmund kunne fortelle at det var solgt til en anonym privatperson for 140 000 kr. På det ene fotografiet ser dere gallerieier Sigmund Skaar ved siden av Groven-maleriet av kongeparet.

Vi inviterer alltid med oss ektefeller eller venner på galleribesøkene. På det andre fotografiet ser vi Moldekunstneren Bodil Pettersson som egentlig er fra Nøtterøy sammen med mangeårig leder i Lop, Bitten Linge, som også er fra Nøtterøy. Noen av oss sikret oss bilder fra utstillingen, mens andre bare gledet seg over den fine kunsten.

Paula og Sigmund byr på fiskesuppe med fisk fra fjorden og hjemmebak kake. Sigmund tar fram gitaren. Og vi synger med. Det populære vinlotteriet avslutter besøket.

Molde og omegn LOP har nå 116 medlemmer. Vi fikk økning i medlemsmassen i koronatiden. Da økte vi nemlig møtrefrekvensen siden folk kom seg så lite ut. Vi har nå møte en gang i måneden m/ulike tema, arrangerer datakurs, galleribesøk og tur i nærområdet.

LOP Sarpsborg - tur til Stortinget

Årets sommertur gikk til Stortinget. Der vi i tillegg til en flott omvisning ble kjendiser i Dagsrevyen!

Årets tur med 30 deltakere startet med en god og mettende frokost på Quality Hotel, Mastemyr. Etter litt egentid i Oslo sto omvisning på Stortinget på programmet.

En dyktig guide viste oss rundt i det ærverdige bygget fra 1866 med svenske Emil Victor Langlet som arkitekt. I etterkrigstiden har det vært flere utvidelser og ombygginger. Selve stortingssalen har alltid vært synlig fra utsiden. I tillegg til stortingsrepresentantene jobber et bredt spekter av ansatte her, ca. 450. Service- og garasjeanlegget er under Eidsvollss plass.

Stortinget har en rik kunstsamling. I vestibylen henger «Frihetens søstre» av Arne Ekeland mens Else Hagens mosaikk «Samfunn» pryder trappehallen. I vandrehallen finner vi billedvevene «Landskap» av Sissel Blystad. Portretter av mange kjente (og mindre kjente) eidsvollsmenn, stortingsrepresentanter og statsråder pryder veggene i neste rom.

Under vårt besøk i vandrehallen kom Finansminister Trygve Slagsvold Vedum for et intervju med NRK, fikk øye på en i vår gruppe som han kjente og kom for å slå av en hyggelig prat. NRK kom stormende etter og sørget for at vi ble kjendiser i beste sendetid! Dertil ble vi lovet mer penger! (Besøket var i forkant av trygdeoppjøret). Så tok vi plass på publikumsgalleriet i stortingssalen. Onsdag er det spørretime. Under vårt besøk var det Olje- og energiminister Terje Aasland som svarte på spørsmål. Ellers var salen nesten tom, noe som er vanlig under spørretimen. Mesteparten av det daglige arbeidet foregår på kontorene, i grupper og partimøter. Lagtingssalen er gjort om til seminar- og kursrom.

Det ble en innholdsrik og informativ omvisning. Middagen ble inntatt på Kumlegården i Drøbak, kalvestek og karamellpudding.

Takk til Tone og Bjørg Lise for et flott opplegg. Takk til Hildur som foreslo tur til Stortinget.

Referent: Jorhild Larsen

LOP Vågan på tur i Lofoten

Et knippe av våre medlemmer dro på tur med henblikk på hyggelig samvær. Vi besøkte bedriften Lofoten Wool og fikk god informasjon av Ragnhild Lie, som har utviklet en bedrift med produksjon og salg av lekre ullvarer laget av lokal ull. De plantefarger, håndstrikker og designer -med ullgarn som kommer fra lykkelige sauer i nord.

Så gikk turen til Galleri2 - der kunstnerparet Vebjørn Hagene Thoe og Scott Thoe gav oss et innblikk i deres kulturelle og samfunnsmessige engasjement, samt hans humoristiske og fargerike malerier, store utendørs utsmykninger av bygg, mer mer.

På hjemveien fikk bussjåføren karakteren S gjennom et dikt for sin tålmodighet. Det ble en trivelig tur og interessante besøk, vi setter stor pris på slike mennesker som deler av sin kunnskap.

Stor aktivitet i LOP Rogaland Sør

Vår leder, Bjørg Sørskog ønsket velkommen ca. 130 deltakere til vårt maimøte på en fin og lun måte slik at alle følte seg velkommen.

Arvid Mæland er en fantastisk forteller, og fikk virkelig forsamlingen med da han fortalte om sitt fargerike liv på godt og vondt. «På min måte» var tittelen, og han fremkalte både smil og hjertelig latter. Ordtaket «en god latter forlenger livet», fikk vi en stor dose av. Vi gleder oss nå til fortsettelsen av NRK-serien «Cowboyn og kongen» som blir vist i 2024.

Med Marton Sviland som forsanger, sang vi «Min tanke er fri» som bordvers; en sang som passet veldig bra etter foredraget til Arvid Mæland.

Knut Kornelius Gundersen, visesanger, revyartist og låtskriver underholdt etter maten. Bl.a. fremførte han «Hyldningssang til Jæren», og vi liker å høre at «Jæren e prikken øve i en...»

Gunnstein Emmerhoff, startet sin LOP-info med disse ordene «LOP er ikke bare kos». Han ga oss et innblikk i hvordan LOP sentralt arbeider med pensjonsordningen for offentlige pensjonister, og orienterte særlig om samordningsfella. Ellers har LOP fokus som nei til økt matvareoms, få tannhelse inn under helsetjenesten, fastlegeordningen, finansiering av sykehusene, elderrådsarbeid. Til slutt opplyste Gunnstein at LOP fyller 85 år i 2024.

Arvid Mæland

Ingrid Oftedal Sjesdal, referent

Vatn: "Det jeg tenker på om dagen, det jeg griner for om natten"

Bergensaren Nordahl Grieg måtte reise til Shanghai for å oppdage at vatn er ei velsigning. Og han er i godt selskap: Ein vestlending vil neppe påstå at vi har nok vatn. Vi har meir enn nok! "Vann som renner, vann om risler, vann om våren, vann om høsten".

Så mange melde seg på bedriftsbesøket på IVAR sitt ferskvassanlegg ved Langevatn, at vi måtte arrangere to turar. Anlegget forsyner 330 000 personar med vatn, og sender ut 1500 liter i sekundet! Vi fekk ei grundig orientering om vatnet si reise frå inntakskjelde til heimekran: Ozonbehandling, marmorfiltrering, biologisk filtrering, UV-stråling og til sist, tilsetjing av ei lita mengde klor. Gjennom omvisinga på anlegget fekk vi innblikk i dei ulike prosessane og, ikkje minst, ei forståing for dimensjonane på dette anlegget.

Vatn seiast å vere den mest utbreidde kjemiske samanbindinga på jorda. Vi veit alle kva godt vatn er, men etter dette interessante besøket i ferskvassanlegget, veit vi og at det reine friske vatnet som kjem ut or krana heime, ikkje lagar seg sjølv.

Bjørg Brekke Sørskog, leiar LOP Rogaland Sør

Sommertur til Hvaler

Det var 27 forventningsfulle pensjonister fra LOP Moss som gikk på bussen på Myra i Moss. Sjøføren het Safat og i Fredrikstad plukket vi opp to guider, Roald Pettersen og Margareth Larsen, som gav oss utfyllende informasjon underveis.

Vi kjørte over Kråkerøybrua som har vært i bruk siden 1957. Foruten den nye veien over Verket finnes der også en gangbru fra Fredrikstad sentrum til Kråkerøy. Vi fikk høre at Kråkerøy har tilnavnet blomsterøya og at det er både helsehus, høyskole, stor utbygging av boliger, og høy levestandard i befolkningen.

Veien til Hvalerøyene går over mange bruer og en tunnel. Første broen er Kjørkøy bru så kommer vi over Puttesund bru, til Vesterøy og først da befinner vi oss i Hvaler kommune. Vesterøy er den nest største øya i Hvaler og vi passerer Ødegårdskilen, som har åpne butikker hele døgnet for turistene.

Spjørøy er en langstrakt og skogkledd øy med et aktivt kulturmiljø med blant annet Kystmuseet. Her ligger Brottet Amfi i historiske og vakre omgivelser. Her kan man oppleve musikk og teaterforestillinger med kjente aktører og lokale aktører hele sommeren.

På Asmaløy finnes Hvalers eneste skole og kulturskole. Øya har en nydelig natur og et rikt plante- og dyreliv. Der finner vi blomstersorter som ikke finns andre steder, blant annet en orkide. Derfra går det en fire kilometer tunnel over til Kirkeøy, som er den største øyehai Hvaler. Her er også kommunesenteret med rådhus og administrasjon. Hvaler har 4700 fastboende, men om sommeren tidobles innbyggertallet med turister som enten har hytte på Hvaler eller besøker de mange

overnattingsstedene, restauranterne og båter som tar med seg turister.

På Kirkeøy besøkte vi også Hvaler kirke som er en av Norges eldste kirker som fremdeles er i bruk. Kirkeverge Jan Heier forteller om kirken at den er bygget rundt år 1000, under Danmark-Norge tiden. Kirken er forholdsvis stor til å være en middelalderkirke og har trolig vært en misjonskirke under kristningen av området. I 1953 skiftet de gulv i kirken og der fant de mange mynter og et ildsted datert tilbake til år null. Myntene er utstilt i kirken. Prekestolen er fra 1600-tallet. Kirken har også vært i privat eie. Kongen solgte den i 1724 til Jens Werenskiold og den siste private eieren var Christian Apenes, som i 1860 overdro kirken til Hvaler kommune.

Etter besøket i Hvaler kirke spiste vi lunsj på Hvaler Gjestgiveri, som drives av Lene og Øystein Elgheim. Der hadde vi allsang ledet av Turid Nørving Bakkerud. Hun leste også en søt sommerhistorie; Sykkelstyret. Lunsjen var nydelig tilberedt sjørret, og det smakte fortreffelig. Stedet er kjent for sitt gode kjøkken.

Videre ble vi kjørt til Skjærhalden hvor vi besøkte Visit Hvaler på Kornmagasinet. Her fikk vi se film om undersjøisk biologisk mangfold og korallrev. Det var utrolig spennende å se hvor mange arter som befinner seg under vann i Ytre Hvaler Nasjonalpark. Fra Skjærhalden går det også båter til de øyene som enda ikke er veifaste. Alle var meget fornøyde med turen og takknemlig for at guidene Roald Pettersen og Margareth Larsen ble med oss på tur.

Sonja Ranneberg, referent

På tur til Andalusia

Hva er det som kan få en pensjonist til å stå opp kl. 04 om natta? Selvsagt: Det å reise til Andalusia etter en lang vinter!

En tidlig start førte 29 LOPere fra Rogaland Sør til en flott sight-seeing i Malaga allerede før lunsj, etterfulgt at et nydelig, spansk måltid: tapas. Hotellet vårt lå en halvtimes busstur unna, med glimrende beliggenhet ved stranda, havutsikt til alle og, ikke minst; deilig mat og ypperlig service.

Den uka vi bode der, fikk vi se og oppleve mye: En liten spasertur i Torremolinos for å bli kjent med byen, var selvsagt obligatorisk. Vi besøkte Ronda – en sjarmerende liten by med en velkjent tyrefekterarena og en storslagen bro. Der gjorde ikke minst appelsintrærne med både blomster og modne frukter på samme tre, inntrykk.

Gibraltar stod på programmet en av dagene, en ny opplevelse for de fleste av oss. Fordelt på to småbusser med engelsktalende sjåfører, fikk vi rikelig informasjon om denne britiske kronkolonien. Vi fikk komme inn i Michaels Cave, hilste på de berømte apene og ikke minst: innta et uforglemmelig fish-and-chips-måltid. Andre utflukter gikk til de vakre småbyene Frigiliana og Nerja, og avskjedsturen gikk til Nerja. Innlagte pauser med vakker utsikt og diverse smaksprøver skapte både trivsel og reiseglede.

Vi hadde også et par fridager helt på egen hånd. Disse ble benyttet på ulikt vis: morgentrenting/pilates, spaserturer på strandpromenaden, togtur til Picassos hus og Pompidosenteret i Malaga, avslapping i sola på takterrassen, shopping...

Å reise på tur med LOP er noe vi setter pris på; alltid hyggelige mennesker å være sammen med, god stemning og trygge rammer. Vi takker for flott opplegg, og gir honnør til vår eminente reiseleder Karl Gunnar: Kunnskapsrik, serviceminded, morsom. Han vil vi gjerne møte igjen!

Takk for turen denne gang.

Kirsten Kvalbein Fjeland, referent

Voss LOP til Balestrand

I godt, varmt sommarver 8. og 9.juni, reiste 23 personar frå Voss LOP på tur til Balestrand. Buss over Vikafjellet og hurtigbåten frå Bergen over fjorden frå Vik til Balestrand.

Me overnatta på Kvikne Hotell med sine mange salar med måleri av kjende kunstnarar og møblar i drakestil - og mykje god mat vart servert.

Ut på dagen fekk me og høyra om kunstnarane som kom til Balestrand på 1800-talet og måla mange motiv frå bygda. Fleire av måleria heng på hotellet. Det var Kari Kvikne, syster til noverande eigar, som snakka og viste bilete. Og sjølvstalt fortalde ho og om vitjingane av keisar Vilhelm 11 av Tyskland og det han tilførde Balestrand. Interessant foredrag.

Neste dag fekk me høyra meir om kunsten både på hotellet og rundt om i bygda. Eli Grete Høyvik fortalde både om møblane i drakestil, som står i ein av salane på hotellet, og om bestefaren som hadde skore dei ut. Vidare var det kunstvandring med mellom anna vitjing i den engelske kyrkja som er bygd i Balestrand og historia omkring den.

Same året fekk og keisaren på plass kjempestatuen av Fridtjov den Frøkne på Vangsnes. Kunstvandringa enda på Ciderhuset som Eli Grete driv saman med mannen Åge Eitungjerde.

Åge Eitungjerde fortalde levande frå historia om kong Sverre, og meinte at der var det første gong det var snakk om epletre i Sogn. Så var det smaking på 5 ulike sidertypar, most/ saft for dei som ikkje skulle ha alkohol.

Me fekk god gjennomgang av korleis kvar sidertype var utvikla, kva mat kvar av dei høvde best til, samstundes som det vart servert ein god lunsj. Opplevingsrik dag! Inntil hotellet ligg og Norsk Reiselivsmuseum som vart opna i 2016. Det var høve til å vera innom der for dei som ville. Ein framifrå triveleg og innhaldsrik tur, så takk til Astrid og Einar for god planlegging!

*Gunnvor Børshem Lindland,
leiar Voss og omland LOP*

HYGGELIGE AKTIVITETER I LOKALLAGENE

Som medlem i et av våre lokallag får du tilbud om hyggelige treff med nyttige temaer og et godt og hyggelig sosialt miljø. Mange av våre lokallag har også tilbud om turer både i og utenfor Norge.

Tur til *Dalane Kvinesdal*

Utsikt fra Utsikten Hotell

Dagstur med overnatting- hva kan nå det være? Jo, en riktig trivelig to-dagers tur med LOP Rogaland sør, fylt med spennende opplevelser, trivelig reisefølge og god mat. 6. og 7. juni var avsatt til denne turen, vi var totalt 40 deltagere.

Opplevelsene stod i kø; nevnes kan formiddagskaffe ute i vinden i Sirevåg, før vi fikk en interessant kjøretur gjennom UNESCO sitt Magma Global Geopark-område. Det gir oss litt å tenke på når vi får vite at steinknausene vi ser, ble dannet av smelta stein for 930 millioner år siden! Anortositt- den samme sjeldne bergarten som vi kan betrakte på månen, de lyse områdene der.

Neste post på programmet var glimrende guiding i Sokndal kirke før vi fikk servert nydelig lunsj på Sogndalstrand Kulturhotell, etterfulgt av besøk på Titania bergverk. Vi ble kjørt rundt på området og fikk betrakte de vanvittige dimensjonene på dagbruddet her hvor vi finner verdens største ilmenittforekomst.

Ferden videre gikk via Jøssingfjord- med sin velkjente krigshistorie- til Utsikten Hotell i Kvinesdal. Hjertelig og varm velkomst av selveste hotelldirektør og eier Agnes Berntsen, til et nyrenovert hotell med fine rom, herlig mat og fantastisk utsikt i sommerkvelden.

Dagen derpå var det stopp på treskofabrikken i Eik, hvor vi ble godt mottatt og fikk orientering av eieren selv. Vi fikk betrakte produksjonen, og ikke minst kjøpe nye flotte tresko. Det ble god omsetning på fabrikkutsalget den dagen.

Reiseleder Gunnstein Emmerhoff ga oss grundig og underholdende informasjon om Egersund, vi hadde en innholdsrik rundtur i den trivelige kystbyen. Hjemturen over solfylte Jæren en herlig sommerettermiddag ble en perfekt avslutning på to fine turdager.

Ikke minst skylder vi vår eminente sjåfør Jarleif Nesvåg fra Frafjord Bilrute en stor takk. Han fikk oss trygt og godt fram på til dels smale, bratte og svingete veier. I tillegg var han et oppkomme av informasjon og gode historier. Takk for en fin tur til både medpassasjerer, reiseleder og sjåfør!

Kirsten K. Fgeland

Blåtur i trivelige Trøndelag

Styret i LOP Trondheim inviterte til den årlige blåturen, og 25. mai dro vi ut i det blå i trivelige Trøndelag. Bortsett fra styret var det ingen som visste hvor vi skulle, og ingenting ble røpet før vi var ved de ulike bestemmelsesstedene. Vi var 51 LOP'ere som dro fra Sentralbanestasjonen kl 10.00 i innleid buss. I bussen ble vi ønsket velkommen av Aage Borrman (leder) og Inggjerd Hovdenakk (kasserer). Med hvert sitt lys ledet de oss ut i sangen: «Det lille lys jeg har..», som en påminnelse om at vi ikke må stikke våre saker under en skjepp. Nei, 8,54 prosent i pensjonsøkning er jammen noe å markere. Tonen ble slått an, og stemningen var på topp allerede da vi satte kurs sørover.

Det ble selvfølgelig mye gjetting om hvor vi skulle, og etter hvert dreide vi av mot Røros. Vi stoppet på en rasteplass i Singsås hvor vi fikk servert kaffe med «noko attåt». Nødvendige ærend fikk vi også utført, takk og lov for det. Vi dro videre oppover og kom etter hver fram til Haltdalens første prestegård fra 1700-tallet, Gammelgården, som er rik på historie.

Gården huser en utstilling som blant annet viser General Armfeldt og karolinernes dødsmarsj tilbake til Sverige, Det Holtaalske Skieløber Compagnie, som ble etablert i forbindelse med den store nordiske krigen, og som var en militær skiløperavdeling, samt Operasjons Lapwing som var den største jernbanesabotasjen under 2. verdenskrig. En severdighet som vi varmt anbefaler.

Videre; oppover, oppover, den siste kneika ble tung for bussen, men endelig framme. Nordpå Fjellhotell, det endelige bestemmelsesstedet – en perle mellom Trondheim og Røros. Her ble vi tatt imot av hyggelig vertskap og vi fikk oppleve ekte fjellglede og nyte kort og ureist mat som smakte godt. I tillegg til bordets gleder ble vi underholdt av trekkspilltrubaduren Roar Baustad som både trakterte trekkspillet, sang og fortalte gode historier. Kan det bli bedre? Nei, knapt nok.

En stor takk til deg Terje Haugen, som tok kontakt med oss, planla og la til rette for denne dagen i Haltdalen. Det er enkelt å arrangere tur, når alt er lagt til rette, og det gjorde du. Tusen takk!

En fin og minneverdig tur. Det er godt vi har disse årlige blåturene, og det er spennende å se hvor neste års tur ender. Ikke nok med det, vi reiser på andre turer også, både korte turer og turer av lengre varighet. LOP er en god forening som jobber med viktige saker, og vi er med!

Anne G. Vinsnes

Aldersvennlig benk

Rett før ferien startet var LOPs leder Rannveig Bærheim med på avdukingen av en spennende nyskapning som skal gjøre det offentlige rommet mer aldersvennlig.

I samarbeid med både eldre innbyggere og eksperter innen universell utforming har Senteret for et aldersvennlig Norge laget en liste med kriterier som må oppfylles for at en benk kan defineres som aldersvennlig Den aller første av slike benker er satt ut i Rogaland.

«Rogalandbenken» ble avduket av ordfører Jarle Bøe, statssekretær Ellen Rønning-Arnesen og Rannveig Bærheim som i denne anledningen deltok i egenskap av sitt verv som leder av eldrerådet i Rogaland fylkeskommune.

Lavere forventninger

Helsepolitisk barometer 2023 viser at det ofte kan være lang ventetid for å komme til behandling i den offentlige helsetjenesten og at pårørende opplever at deres eldre ikke får den hjelpen de behøver.

Helsepolitisk barometer 2023 viser også at det er stor enighet blant de spurte om at regjeringen gjør for lite i møte med utfordringene med at antallet eldre øker. Flertallet av de spurte tviler også på at det offentlige vil gi folk de helsetjenester det er behov for ettersom man blir eldre.

HJELP NÅR DU TRENGER DET!

Våre spesialrådgivere gir gratis bistand til medlemmene og personlig hjelp i saker der man ellers ofte bruker advokat.

Torgeir Pettersen gir bistand/veiledning i alle pensjonssaker som berører medlemmer. Tlf. 909 22 484/ E-post: torgpett@online.no

Birgit Kristensen gir konfidensiell bistand i saker som berører fremtidsfullmakter, testamenter, arv, skifte og booppgjør. Tlf. 916 06 446 / E-post: skiftevei@live.no

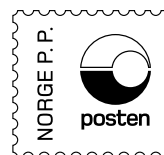
9	8		1	2	5	4		7							
		7		15	3	9	8		6		5	1	13	4	
16	6		3	13					8			14	5	15	
		12		6		16			1		3	10			
		10	11		2		12			14		4	16	6	
	7				6	5	9				15	14		12	
6	12	3	2		16	10	15	4	5			8			
14					13	11				2	8	3			
	14		5			2	3	15			10		11	12	
10			16		8				7	1				14	6
15		8		10		12	14	2	3		16				
11	3		12					13		5		15	8		7
7	9		8			13		16	14				4	15	
12	5					14						9	7		3
4		16		9					11		1	12	6	8	
		1	14	12			5						10		

LØSNING:

3	2	1	14	12	4	8	5	9	15	7	6	11	10	16	13
4	10	16	13	9	15	7	2	5	11	3	1	12	6	8	14
12	5	15	6	11	10	14	16	8	2	13	4	9	7	1	3
7	9	11	8	3	1	13	6	16	14	10	12	5	4	15	2
11	3	2	12	16	9	6	1	13	4	5	14	15	8	10	7
15	1	8	7	10	11	12	14	2	3	6	16	13	5	9	4
10	4	9	16	5	8	15	13	12	7	1	11	2	3	14	6
13	14	6	5	4	7	2	3	15	8	9	10	16	11	12	1
14	16	5	9	1	13	11	4	6	12	2	8	3	15	7	10
6	12	3	2	14	16	10	15	4	5	11	7	8	1	13	9
1	7	13	4	8	6	5	9	3	10	16	15	14	2	11	12
8	15	10	11	7	2	3	12	1	13	14	9	4	16	6	5
5	13	12	15	6	14	16	7	11	1	4	3	10	9	2	8
16	6	4	3	13	12	1	11	10	9	8	2	7	14	5	15
2	11	7	10	15	3	9	8	14	6	12	5	1	13	4	16
9	8	14	1	2	5	4	10	7	16	15	13	6	12	3	11

RETURADRESSE:
LOP, POSTBOKS 601 SENTRUM 0106 OSLO

LOKALLAGENE I LOP

INNLANDET

Gudbrandsdal

Birgit Dyrset 991 07 960 birglody@gmail.com

Lillehammer og omland

Per Rasmussen 995 07 051 prasmus@online.no

Glåmdal

Jorunn Pedersen 915 30 042 joru-pe2@online.no

MØRE OG ROMSDAL

Kristiansund

Tor Larsen 952 04 579 tl1013@online.no

Molde og omegn

Ragnhild M Bugge 909 57 004 rabbugge@online.no

NORDLAND

Midt-Helgeland

Turid Mæhre Olsen 924 56 568
turid.arna.olsen@hotmail.com

Rana

Bjørn Torstein Jakobsen 958 35 224 bjoernja@online.no

Vesterålen

Alf Natland 974 38 206 alf.natland@vkbb.no

Vågan

Reidun Karjalainen 905 86 174
reidun.m.h.karjalainen@gmail.com

Indre Salten

Petter Kristiansen 916 95 061 petterk2@start.no

OSLO

Oslo

Karin Ståhl Woldseth 976 99 584
karin.woldseth@gmail.com

Meteorologisk Inst. Seniorklubb

Eivind A. Martinsen 945 30 414
eivindamar@gmail.com

PRESTEFØRINGEN

Berit Lånke 918 45 995 berit.lanke@gmail.com

ROGALAND

Rogaland Sør

Björg Brekke Sørskog 906 69 184
bjorg.brekke.sorskog@kleppnett.no

TROMS OG FINNMARK

Tromsø

Eva Solstad 936 83 316
evasolstad@hotmail.com

TRØNDELAG

Trondheim

Aage Borrmann 911 12 385
aage.borrmann@gmail.com

VESTFOLD OG TELEMARK

Telemark

Turid Schüller Sølland 959 60 807
tu.sc.so@gmail.com

Larvik

Kari Dahle Halvorsen 48 04 48 39 karidh44@gmail.com

Sandefjord

Liv Dverdal Jansen 922 10 617
liv.dverdal.jansen@sfjbb.net

VESTLAND

Bergen og omland

Åge Rosnes 480 18 011 aarosnes@online.no

Voss og omland

Gunnvor Børsheim Lindland 959 67 184
gunnvorbl@gmail.com

VIKEN

Bærumsforeningen

Ragna Berget Jørgensen 977 56 144 rbergetj@online.no

Romerike

Lisa Sand 908 72 625
lisalop.konto@gmail.com

Indre Østfold

Åshild Tangen 917 05 611
ashildtangen@gmail.com

Moss

Turid Bakkerud Nørving 952 31 299 turinoe@online.no

Sarpsborg

Gro Hansen 950 63 937 grohansen@getmail.no